

Forum mladih sa invaliditetom
Youth with disabilities forum

#EU
ЗА ТЕБЕ

ПРАКТИКУМ

Медијски писмени – грађански
активни

Dragana Rodić
UDRUŽENJE OSOBA SA
INVALIDITETOM

**DIGITALNA
I MEDIJSKA
PISMENOST**
MLADI SA INVALIDITETOM

Forum mladih sa invaliditetom
Youth with disabilities forum

#EУ
ЗА ТЕБЕ

Аутори/ке: Марија Вујовић, Марта Митровић, Душан Алексић,
Срећко Митић, Невен Обрадовић.

#EУ
ЗА ТЕБЕ

Ова публикација објављена је уз финансијску помоћ Европске уније и Форума младих са инвалидитетом. Ставови изражени у овој публикацији искључива су одговорност аутора и не представљају званичан став Форума младих са инвалидитетом, нити Европске уније.

Dragana Rodić
UDRUŽENJE OSOBA SA
INVALIDITETOM

**DIGITALNA
I MEDIJSKA
PISMENOST**
MLADI SA INVALIDITETOM

Forum mladih sa invaliditetom
Youth with disabilities forum

#EY
ЗА ТЕБЕ

УВОДНА РЕЧ

Практикум „Медијски писмени – грађански активни“ настао је као резултат пројекта „Дигитална и медијска писменост младих са инвалидитетом/хендикепом¹“. Практикум је намењен свима који желе да овладају основним вештинама новинарства, али и да се упознају са изазовима дигиталног доба, а посебно са информисањем у „информацијској међави“, коју је са собом донела експанзија интернета.

Први део Практикума:

- појашњава горуће теме данашњице - слободу изражавања на интернету и заштиту личних података „на мрежи“, предочава ризике и предлаже мере заштите;
- даје смернице за правилно информисање посредством онлајн медија и друштвених мрежа;
- упознаје читаоце са појмом „лажних вести“ и нуди вештине њиховог деконструисања и критичког промишљања;
- предочава значај визуелног кроз анализу медијске фотографије.

Други део Практикума упознаје читаоце са практичним вештинама новинарске професије и то кроз:

- упознавање са основним одликама медијских вести;

¹ Више информација: <http://www.aktivizam.rs/>

Dragana Rodić
UDRUŽENJE OSOBA SA
INVALIDITETOM

**DIGITALNA
I MEDIJSKA
PISMENOST**
MLADIH SA INVALIDITETOM/HENDIKEPOM

Forum mladih sa invaliditetom
Youth with disabilities forum

#EU
ЗА ТЕБЕ

- савладавање техника за успешан јавни наступ;
- смернице и упутства коришћења мобилног телефона за извештавање и рад на терену;
- корисне савете и апликације за монтажу.

Овладавање наведеним техникама и вештинама, уз критичко промишљање медијског садржаја на дигиталним платформама, читаоцима нуди могућност да науче како да самостално производе медијске садржаје, што представља врхунац медијске, односно дигиталне писмености.

У последњем делу Практикума представљени су резултати истраживања, које је спроведено на два нивоа:

1) анкетно испитивање ставова о медијској репрезентацији особа са инвалидитетом/хендикепом.

2) квантитативна и квалитативна анализа текстова о особама са инвалидитетом/хендикепом у онлајн медијима у Србији.

Практикум је намењен свима, али посебно групама са смањеним друштвеним приликама, као што су особе са инвалидитетом/хендикепом, јер им пружа могућност саморепрезентације у медијима.

Dragana Rodić
UDRUŽENJE OSOBA SA
INVALIDITETOM

**DIGITALNA
I MEDIJSKA
PISMENOST**
MLADI SA INVALIDITETOM

Садржај

I

ДИГИТАЛНА ПИСМЕНОСТ	7
Заштита података и слобода изражавања на интернету	7
Заштита података на интернету	7
Слобода изражавања на интернету	10
Смернице за правилно информисање посредством онлајн медија и друштвених мрежа	13
Лажне вести – чему служе и како их препознати	19
Фотографија у медијима	25
Верификација фотографија	28
Планови снимања	30
Углови снимања	33
Композиција фотографије	35

II

ОСНОВНЕ НОВИНАРСКЕ ВЕШТИНЕ	36
Одлике вести	36
Припрема за јавни наступ	41
Употреба мобилног телефона за извештавање – практичне смернице и упутства за рад на терену + корисне апликације за монтажу	46
Припрема за снимање	48
Дефинисање теме	48
Припрема за снимање и рад на терену	49
Монтажа снимљеног садржаја	50

Forum mladih sa invaliditetom
Youth with disabilities forum

**#EY
ЗА ТЕБЕ**

Монтажа..... 53

III

МЕДИЈСКА РЕПРЕЗЕНТАЦИЈА ОСОБА СА ИНВАЛИДИТЕТОМ

..... 55

Став испитаника..... 55

Медијска репрезентација особа са инвалидитетом..... 58

Dragana Rodić
UDRUŽENJE OSOBA SA
INVALIDITETOM

**DIGITALNA
I MEDIJSKA
PISMENOST**
MLADI SA INVALIDITETOM

Forum mladih sa invaliditetom
Youth with disabilities forum

#EУ
ЗА ТЕБЕ

I

ДИГИТАЛНА ПИСМЕНОСТ

Заштита података и слобода изражавања на интернету

Заштита података на интернету

Интернет се најчешће дефинише синтагмом „мрежа свих мрежа“. Повезујући милијарде људи широм света и неограниченим протоком информација, постао је незаобилазна алатка људи у свакодневном животу. Можете га користити за информисање, едукацију или забаву, јер су могућности кроз услуге које пружа, готово неограничене.

Да бисте користили интернет услуге довољно је да будете информатички писмени, односно да знате како да се користите његовим алаткама, као што су претрага појмова, отварање профила на друштвеним мрежама и слично. Међутим, техничка оспособљеност не може бити изједначена са функционалном дигиталном писменошћу.

Приликом коришћења интернет услуга **најчешћа заблуда која се јавља код корисника јесте да су оне бесплатне**. И заиста, не плаћате компанији Фејсбук да бисте отворили профил, као што то није случај ни сам Инстаграмом, Јутјубом. Такође, Гугл не наплаћује услуге претраживања или коришћења њиховог мејла (Gmail). Међутим, веровање да корисници све ове услуге користе бесплатно далеко је од истине.

Dragana Rodić
UDRUŽENJE OSOBA SA
INVALIDITETOM

**DIGITALNA
I MEDIJSKA
PISMENOST**
MLADI SA INVALIDITETOM

Forum mladih sa invaliditetom
Youth with disabilities forum

#EУ
ЗА ТЕБЕ

Приступ и коришћење интернет услугама корисници плаћају својим личним подацима. Да бисте разумели како то заиста функционише, објаснићемо на једноставном примеру:

Када отворите профил на Фејсбуку, компанија Фејсбук користи ваше личне податке и продаје их рекламним компанијама. На основу ваших података, које остављате за собом када користите услуге Фејсбука, тзв. дигиталне отиске, изграђује се ваш профил. На основу тог профила рекламне компаније знају која су ваша интересовања, па вам се путем Фејсбука нуде рекламе за производе/услуге за које постоји велика вероватноћа да сте заинтересовани.

На исти или сличан начин и све остале интернет компаније наплаћују своје услуге. Да бисмо разумели принцип по коме овај систем – продаја личних података – функционише, морамо да знамо шта се све на интернету подразумева под личним подацима.

У водичу „Моји подаци, моја права“, Фондације *Share*, наводи се да су лични подаци на интернету, поред видљивих, име и презиме, број телефона, мејл адреса, и они за које често нисмо свесни да их стављамо на располагање интернет компанијама; то су: “Лозинке и наши налози за поруке, мејл или друштвене мреже, историја активности које смо са тих налога предузели (метаподаци, шероци, лајкови, кликови), историја претраге интернета у апликацијама које користимо, ИП адреса нашег компјутера или смартфона” (Кривокапић, Петровски, 2018: 7).

Dragana Rodić
UDRUŽENJE OSOBA SA
INVALIDITETOM

**DIGITALNA
I MEDIJSKA
PISMENOST**
MLADI SA INVALIDITETOM

Forum mladih sa invaliditetom
Youth with disabilities forum

#EУ
ЗА ТЕБЕ

Суочени са овим чињеницама, корисници често сматрају да интернет компаније ове праксе спороводе мимо њихове воље. Међутим, ту долазимо до још једне заблуде. Електронским уговором, који корисници потписују са компанијама чије услуге користе, предвиђене су и дозволе корисника да

Илустрација: Unsplash photos

се компаније користе њиховим подацима. Ти тзв. електронски уговори, познатији су као услови коришћења или политике приватности, а њихово прихватање је услов за коришћење одређене интернет услуге, биле то друштвене мреже, апликације за дописивање, претраживачи, па и појединачне *web* странице.

ПРЕПОРУКЕ:

Прочитајте услове коришћења интернет компанија, чије услуге користите. Упознајте се са вашим правима и обавезама.

Увек приступите индивидуалним подешавањима приватности.

Не можете у потпуности заштити ваше податке на интернету, али је добро да знате који су ризици.

Dragana Rodić
UDRUŽENJE OSOBA SA
INVALIDITETOM

**DIGITALNA
I MEDIJSKA
PISMENOST**
MLADI SA INVALIDITETOM

Forum mladih sa invaliditetom
Youth with disabilities forum

#EУ
ЗА ТЕБЕ

Слобода изражавања на интернету

Слобода изражавања је, као једно од људских права, заштићена уставом сваке демократске државе и многобројним међународним документима. Под слободом изражавања подразумевамо право да појединац може слободно да исказује и публикује своје мисли и идеје, али и да му се не ускрати право да прима информације из различитих извора.

Илустрација: Unsplash photos

Развој интернета интензивирао је обе ове могућности. Прво, сваки појединац који има приступ интернету може без препрека да објављује своје ставове и мишљења, дели их са другим људима. Тај круг људи може да буде ограничен, на пример, пријатељи на некој друштвеној мрежи, али може и да поприми веће размере, рецимо уколико појединац одлучи да води лични блог, отворен за целокупну интернет заједницу.

Друго, могућност пријема информација из различитих извора свакако је добила пун смисао са развојем интернета. Појединац сопственим залагањем и у зависности од интересовања, може да претражује различите врсте информација из различитих извора. Није ограничен на информације које нуде традиционални медији, како је то био случај у прошлом веку.

Dragana Rodić
UDRUŽENJE OSOBA SA
INVALIDITETOM

**DIGITALNA
I MEDIJSKA
PISMENOST**
MLADI SA INVALIDITETOM

Forum mladih sa invaliditetom
Youth with disabilities forum

#EU
ЗА ТЕБЕ

Међутим, требало би имати на уму да ниједно право није неограничено. Ваша слобода изражавања не сме да угрожава права других. Поједностављено: можете да исказујете своје ставове докле год они не вређају друге (говор мржње), не представљају претњу по нечију безбедност, шире панику и слично.

Премда се граница у слободи изражавања разликује у различитим држава, у Србији је законом предвиђено да комуникација на интернету подлеже истим правилима, као јавна комуникација у офлајн свету. Дакле, с обзиром на то да је забрањено да се у јавном простору користи говор мржње или да се позива на насиље, исто то је забрањено и у јавној комуникацији на интернету.

Понекада привид анонимности на интернету (уколико, на пример, отворите лажни профил на друштвеним мрежама) наводи на помисао да ће корисник који се користи недозвољеним средствима у изражавању бити ослобођен кривичне одговорности. Међутим, битно је да знате да Одељење за високотехнолошки криминал, при Министарству унутрашњих послова, веома једноставно може да уђе у траг компјутеру или телефону са ког су претње или говор мржење упућени.

Чак и ако занемаримо кривичну одговорност, морална одговорност сваког корисника интернет услуга налаже да се при комуникацији на интернету не користите средствима која би могао да повреди или угрозе друге кориснике.

Dragana Rodić
UDRUŽENJE OSOBA SA
INVALIDITETOM

**DIGITALNA
I MEDIJSKA
PISMENOST**
MLADI SA INVALIDITETOM

Forum mladih sa invaliditetom
Youth with disabilities forum

#ЕУ
ЗА ТЕБЕ

Препоруке:

Не користите слободу изражавања да бисте угрозили права и слободе других.

Нека вас могућност избора извора информација не завара, проверите сваку информацију, пре него што у њу поверујете.

Имајте на уму да је интернет простор безбедан и слободан онолико колико га ми учинимо таквим.

Референце: Кривокапић, Д., Петровски, А. (2018). *Водич кроз ГДПР и заштиту података о личности: МОЈИ ПОДАЦИ, МОЈА ПРАВА*. Share Фондација, НС Пресс ДОО Нови Сад. Доступно на: <https://resursi.sharefoundation.info/wp-content/uploads/2018/07/Podaci-u-doba-interneta-Final.pdf>

Ауторка: Марта Митровић

Dragana Rodić
UDRUŽENJE OSOBA SA
INVALIDITETOM

**DIGITALNA
I MEDIJSKA
PISMENOST**
MLADI SA INVALIDITETOM

Forum mladih sa invaliditetom
Youth with disabilities forum

#EU
ЗА ТЕБЕ

Смернице за правилно информисање посредством онлајн медија и друштвених мрежа

Развој дигиталних технологија довео је до великих промена у свим сферама живота савременог човека. Чини се ипак да је до највећих промена дошло у области информисања. Савремене мрежне комуникације су омогућиле хиперпродукцију информација, која је неупоредива са ером традиционалних медија у којој се информисање углавном сводило на три извора - дневну штампу, аналогни радио и аналогну телевизију. Развој интернета, онлајн медија и посебно друштвених мрежа у многоме је убрзао проток информација, омогућио је двосмерну комуникацију између медија и грађана и нешто што ни један медији пре тога није – да сваки човек може самостално да креира информације и усмерава их ка јавности.

Илустрација: Unsplash photos

Уз бројне позитивне промена које је „мрежа свих мрежа“ донела човечанству, то исто човечанство се сусрело и са бројним проблемима. Мрежне комуникације истовремено су пружиле мноштво простора и оним субјектима чији је циљ манипулација, пропаганда, сензационализам и дезинформисање јавности из чега је проистекао данас свакодневно коришћени појам „лажних вести“. Иначе, појам „лажна вест“ је према чувеном Колинсовом речнику 2017. године изабран за термин године.

Dragana Rodić
UDRUŽENJE OSOBA SA
INVALIDITETOM

**DIGITALNA
I MEDIJSKA
PISMENOST**
MLADI SA INVALIDITETOM

Forum mladih sa invaliditetom
Youth with disabilities forum

#ЕУ
ЗА ТЕБЕ

Уредништво Колинса је своју одлуку правдало тиме што је током 2016. године употреба овог термина увећана за 365 процената.²

У ери интернета, уз минимална финансијска средства и основу познавање програмирања свако је у могућности да креира онлајн портал са циљем да информише јавност. Ту могућност, нажалост, данас користи и много оних који немају часне намере. Из тог разлога веома је важно да на исправан начин поступате са информацијама које долазе са информативних портала и што је још важније критички читате сваки текст.

Пет корисних савета за правилно информисање посредством онлајн портала:

1. Информшите се посредством онлајн портала који су део медија са дугом традицијом. Претпоставка је да новинари који раде у угледним медијима сваку информацију, пре њеног објављивања, проверавају из више извора како би исправно информисали јавност и сачували углед који су деценијама градили на провереним и тачним вестима. Међу такве медије можемо сврстати – [сајт РТС-а](#), [сајт дневног листа „Политика“](#), [сајт информативне агенције „Бета“](#), [сајт Би-Би-Сија на српском језику](#), [N1 инфо](#) – сервис Си-Ен-Ен-а за Балкан.

² Извор: Дневни лист „Политика“, линк: <https://bit.ly/3cukj3f> (Posećeno, 5. marta, 2019. godine)

Dragana Rodić
UDRUŽENJE OSOBA SA
INVALIDITETOM

**DIGITALNA
I MEDIJSKA
PISMENOST**
MLADI SA INVALIDITETOM

Forum mladih sa invaliditetom
Youth with disabilities forum

#EУ
ЗА ТЕБЕ

2. Уколико одређени текст или информација долазе са портала са којим се до сада нисте сусрели и при томе нисте сигурни да ли је истинита, **проверите да ли се тај текст или информација могу пронаћи на порталима кредибилних медија.**

3. Уколико нисте сигурни ко стоји иза одређеног интернет портала, можете лако да **проверите ко је регистровао одређену страницу.** Корисни алати које можете да користите за ову врсту провере су: [Регистар националног интернет домена Србије](#) (за домаће интернет портале), и сајт [Whois.com](#) (инострани портали). Простим укуцавањем интернет адресе портала у одељак за претрагу, добићете комплетне податке о издавачу.

4. Проверите да садржај не долази са портала који циљано креирају измишљене садржаје због забаве. Најбољи пример на домаћој медијској сцени је портал [Њуз.нет](#). Иако су овакви портали креирани да забаве публику, неретко се дешава да због сличности са стварним догађајима читаоци поверују у шаљиве садржаје.

5. **Критички анализирајте** сваки садржај са онлајн портала и сваку информацију проверите из још најмање два извора.

Када је реч о друштвеним мрежама, ту је све много компликованије и потребна Вам је много већа пажња. Извори информација на друштвеним мрежама могу бити ваши пријатељи, познаници, медији, државни органи, политичке

Dragana Rodić
UDRUŽENJE OSOBA SA
INVALIDITETOM

**DIGITALNA
I MEDIJSKA
PISMENOST**
MLADI SA INVALIDITETOM

Forum mladih sa invaliditetom
Youth with disabilities forum

#EУ
ЗА ТЕБЕ

странке, организације цивилног друштва, али и бројни анонимни субјекти и они који посредством друштвених мрежа желе да обмањују јавност. Услед великог броја информација које су доступне на такозваним њуз фид панелима друштвених мрежа свако од нас лако може да буде изложен и „лажним вестима“, због чега је важно бити опрезан.

Илустрација: Unsplash photos

Пет корисних савета за правилно информисање посредством друштвених мрежа:

- 1) Чак и уколико особа коју познајете и у коју имате поверења подели одређени медијски садржај, **проверите** ту информацију у онлајн издањима кредибилних медија.
- 2) Посебну пажњу обратите на **фотографије**. Пласирање **фотомонтажа** је честа појава на друштвеним мрежама. Истинитост фотографије можете проверити уз помоћ корисних алата као што су „Гугл претрага према слици“ или алата [“Тин ај”](#). Простим уношењем интернет адресе фотографије и кликом на опцију претрага (search), можете да дођете до информација о томе да ли је то оригинална фотографија и да ли је пре тога већ негде објављена.

Dragana Rodić
UDRUŽENJE OSOBA SA
INVALIDITETOM

**DIGITALNA
I MEDIJSKA
PISMENOST**
MLADI SA INVALIDITETOM

Forum mladih sa invaliditetom
Youth with disabilities forum

#EU
ЗА ТЕБЕ

- 3) Пратите **странице кредибилних информативних медија**, јер посредством њих медији деле информације које су проверене и већ објављене на њиховим онлајн порталима. Посебно будите опрезни када је реч о страницама на друштвеним мрежама, неретко се дешава да субјекти који теже манипулацији креирају странице које су визуелно сличне страницама кредибилних медија и на тај начин доводе кориснике друштвених мрежа у заблуду.
- 4) Будите **опрезни са примамљивим насловима** („...нећете веровати шта се догодило“, „...десило се неочекивано“), овакви налови су креирани са циљем да подижу посећеност порталу који их објављује, али и да обмањују јавност.
- 5) **Критички анализирајте** сваки садржај са онлајн портала и сваку информацију проверите из још најмање два извора.

На крају, треба напоменути да на домаћој медијској сцени имамо и редакције „Фејк њуз трагач“ и „Раскринкавање“ које се баве провером тачности информација које доспеју у јавност посредством друштвених мрежа, онлајн и традиционалних медија. Препоручујемо да пратите њихове portale јер ће Вам сигурно бити од велике користи у правилном информисању.

Dragana Rodić
UDRUŽENJE OSOBA SA
INVALIDITETOM

**DIGITALNA
I MEDIJSKA
PISMENOST**
MLADI SA INVALIDITETOM

Forum mladih sa invaliditetom
Youth with disabilities forum

#EУ
ЗА ТЕБЕ

Корисна литература и веб извори:

- Мери Чејко (2019) *Суперповезани*. Клио, Београд
- Ричард Крејг (2012) *Онлајн новинарство*. Клио, Београд
- Фејк њуз трагач - <https://fakenews.rs/>
- Раскринкавање - <https://www.raskrikavanje.rs/>

Аутор: Невен Обрадовић

Dragana Rodić
UDRUŽENJE OSOBA SA
INVALIDITETOM

**DIGITALNA
I MEDIJSKA
PISMENOST**
MLADI SA INVALIDITETOM

Forum mladih sa invaliditetom
Youth with disabilities forum

#EУ
ЗА ТЕБЕ

Лажне вести – чему служе и како их препознати

Шта су лажне вести?

Иако не постоји општа прихваћена дефиниција, у речнику Кембриџ лажне вести су описане као „лажне приче које изгледају као вести, које се шире путем интернета или других медија, креиране да утичу на политичка гледишта јавности или да изазову шаљив ефекат“.

Ипак, лажне вести никако не треба посматрати као шалу. Захваљујући развоју технологије и интернета, свакодневно смо изложени огромном броју информација од којих многе спадају у лажне вести. Зато је важно да критички размишљамо и научимо како да препознамо овакве садржаје!

Dragana Rodić
UDRUŽENJE OSOBA SA
INVALIDITETOM

**DIGITALNA
I MEDIJSKA
PISMENOST**
MLADI SA INVALIDITETOM

Одакле потичу лажне вести?

Илустрација

Лажне вести старе су готово колико и само новинарство. У 16. и 17. веку у Европи су се водили бројни ратови, а управо у то време расла је популарност

штампе, јер је публика највише волела да чита о ратним сукобима. С обзиром на то да није постојао начин да уредници са далеких бојишта информације добију брзо, текстове су писали на основу делимичних информација које су комбиновали са својом маштом. Када су видели да такви текстови одлично пролазе код публике, схватили су колика је моћ медијске манипулације која и данас постоји.

Чему служе лажне вести?

Лажне вести данас најчешће имају политичку позадину. У зависности од тога која интересна група стоји иза медија који шири лажне вести, циљ је да се кроз фаворизовање или

Forum mladih sa invaliditetom
Youth with disabilities forum

#EУ
ЗА ТЕБЕ

дискредитовање одређених политичких опција и личности креира одговарајућа слика у јавности.

Лажне вести могу имати и економски карактер. На пример, креирају се лажни, примамљиви садржаји са бомбастичним (*clickbait*) насловима како би привукли публику. На тај начин странице на друштвеним мрежама и различити сајтови привлаче велики број посетилаца, а самим тим и финансијску добит.

Које су одлике лажних вести?

Главне одлике лажних вести су:

➤ **Делују веродостојно;**

Лажне вести често садрже истиниту или полуистиниту информацију на основу које се креира лаж која се касније пласира медијима. Лаж не сме бити очита – циљ је да се у њу поверује!

Новак Ђоковић донира 5 милиона евра за обнову манастира и цркви на Косову! Свака част мајсторе! Поделите слику нек сви знају !!

➤ **Утичу на емоције;**

Креатори лажних вести не желе да размишљате о садржајима које вам шаљу. Они желе да изазову емотивну реакцију – да се смејете, плачете, нервирате, **али да верујете!** На пример, српски народ гаји изразито позитивне емоције према Новаку

Dragana Rodić
UDRUŽENJE OSOBA SA
INVALIDITETOM

**DIGITALNA
I MEDIJSKA
PISMENOST**
MLADI SA INVALIDITETOM

Forum mladih sa invaliditetom
Youth with disabilities forum

#EУ
ЗА ТЕБЕ

Ђоковићу и његовим спортским резултатима, што доводи до идеализовања његове личности. Због тога, великом броју људи није тешко да ову информацију прихвати као истиниту иако је потпуно измишљена.

➤ **Манипулација фотографијама;**

Како би илустровали своју поруку, креатори лажних вести често фотографије стављају у контекст који ни на који начин није повезан са реалним стањем (као у овом примеру) или користе лажне фотографије, обрађене уз помоћ рачунарских софтвера, како би појачали емотивну реакцију јавности.

Зашто људи наседају на лажне вести?

Једноставан одговори би био – **зато што креатори лажних вести одлично познају своју публику.**

Лажне вести део су много шире области која се зове *пропаганда*. Да би пропаганда била успешна, пропагандиста мора одлично да познаје публику којој су поруке намењене. То значи да пропагандиста мора да познаје уверења, вредности, ставове и групне норме одређене заједнице како би утицао на њих и на крају променио. Због тога, на пример, нека лажна вест у Великој Британији неће имати исти ефекат у Србији, и обрнуто. Као што велики број људи гаји изразито позитивне емоције према Новаку Ђоковићу, тако гаје и изразито негативне према одређеним личностима, нацијама, етничким групама, организацијама које су традиционалне у медијима представљене као непријатељске, што показује део насловне стране једних дневних новина.

Dragana Rodić
UDRUŽENJE OSOBA SA
INVALIDITETOM

**DIGITALNA
I MEDIJSKA
PISMENOST**
MLADI SA INVALIDITETOM

Forum mladih sa invaliditetom
Youth with disabilities forum

#EY
ЗА ТЕБЕ

Овакав наслов има за циљ да пробуди изразито негативне емоције према одређеном народу, који се већ доживљава као непријатељски, иако је и ова информација потпуно измишљена.

Како се бори против лажних вести?

- ✓ Логиком – запитајте се колика је вероватноћа да је због начина на који је писана објављена информација истинита;
- ✓ Испитати мотивисаност аутора – запитајте се шта се крије иза објављеног текста и због чега је одређена информација објављена у одређеном тренутку;
- ✓ Проверите медиј и аутора – да ли су поуздани или често објављују непроверене и лажне информације?
- ✓ Проверите њихове изворе – ко су им саговорници, одакле им подаци, да ли информације у тексту долазе из поузданих извора;

Dragana Rodić
UDRUŽENJE OSOBA SA
INVALIDITETOM

**DIGITALNA
I MEDIJSKA
PISMENOST**
MLADI SA INVALIDITETOM

Forum mladih sa invaliditetom
Youth with disabilities forum

**#EУ
ЗА ТЕБЕ**

- ✓ Проверите језик и стил – да ли постоје правописне и граматичке грешке, да ли текст изгледа као професионални новинарски текст?
- ✓ Обавезно проверите и друге изворе – да ли је још неко и на који начин писао о одређеној теми;
- ✓ Запитајте се како одређена информација утиче на вас – да ли је прихватате здраво за готово или се критички односите према њој;
- ✓ Користите сајтове за проверу информација и фотографија;

Аутор: Душан Алексић

Dragana Rodić
UDRUŽENJE OSOBA SA
INVALIDITETOM

**DIGITALNA
I MEDIJSKA
PISMENOST**
MLADI SA INVALIDITETOM

Forum mladih sa invaliditetom
Youth with disabilities forum

#EУ
ЗА ТЕБЕ

Фотографија у медијима

Реч фотографија потиче од грчких речи *fotos* ("светло"), и *graphis* ("цртати"), које удружене значе "цртање помоћу светла".

Фотографија би се могла дефинисати као слика која садржи визуелне информације, информације које се опажају чулом вида. Визуелни доживљај је за већину људи најзначајнији, значајнији од осталих чула, од слуха, мириса или додира. Научна истраживања потврђују да је више од осамдесет одсто информација које допиру до наших мозгова визуелне природе.

Слика 1:

https://sh.wikipedia.org/wiki/Louis_Daguerre#/media/Датотека:Louis_Daguerre_2.jpg

Разлог је у брзини пријема. За разлику од текста где је потребно одређено време за читање, пријем и обрада визуелне информације је тренутна. Истраживања указују да се око читаоца штампе креће следећом путањом: фотографија → наслови → текст. Осим тога, фотографије могу изазвати снажне емоције и оставити снажне утиске.

Као веома значајан медијски садржај, фотографије се појављују у различитим медијима, од штампаних (новине, часописи, плакати...), до електронских медија (интернет странице, апликације, друштвени медији...). Заступљености, али и популарности фотографије допринела је технолошка револуција и лакоћа снимања. Фотографије је могуће направити помоћу професионалне камере, веб камере или камере на мобилном

Dragana Rodić
UDRUŽENJE OSOBA SA
INVALIDITETOM

**DIGITALNA
I MEDIJSKA
PISMENOST**

Forum mladih sa invaliditetom
Youth with disabilities forum

#EY
ЗА ТЕБЕ

телефону. Данас свако ко има овакав уређај, у сваком тренутку може да сними фотографију и учини је доступном јавности.

Као званичан датум настанка фотографије узима се 19. август 1839. година. Тада је у Паризу широј јавности представљен изум Луј Дагера. Прве фотографије у штампи, направљене уз помоћ матрице гравуре у дрвету, објављене су у једном лондонском илустрованом листу (The Illustrated London News), 1842. године, а прва механички репродукована фотографија објављена је 1880. године у њујоршком листу (Daily Graphic).

Од тада до данас, место за фотографије је у медијима постајало све веће. Процват фото-новинарства догодио се у првим деценијама XX века, са појавом илустрованих новина у свету (Life, Look, Vu, Picture Post...). Процвату фото-новинарства допринело је и усавршавање опреме, изум Ерманокс и Лајка апарата који су били лакши за рад.

Штампани медији су остали важан извор информисања, иако је средином XX века млађи медиј, телевизија, преузела примат. Штавише, штампа је добила своју електронску верзију, онлајн издања.

Новинска фотографија би се могла одредити као фотографија коју је снимио фото-новинар запослен у новинама у којима је фотографија објављена, у другој медијској кући, агенцији или је реч о слободном фото-новинару. Фотографије у новинама треба самостално да пруже информацију, да документују или илуструју новинске текстове. Циљ је да увек буду информативне.

Dragana Rodić
UDRUŽENJE OSOBA SA
INVALIDITETOM

**DIGITALNA
I MEDIJSKA
PISMENOST**
MLADI SA INVALIDITETOM

Forum mladih sa invaliditetom
Youth with disabilities forum

#EУ
ЗА ТЕБЕ

Новинска фотографија се може јавити у четири форме:

1. Фото-вест
2. Фото-интервју
3. Фото-есеј
4. Фото-репортажа

За успешан рад фото-новинара важно је да има идеју шта жели да фотографише и какву поруку жели да пренесе. На радном задатку снима фотографије, које касније селекује, дигитално уређује и објављује.

Са становишта ауторских права, фотографија је оригинална, материјализована људска и духовна творевина. Осим што не сме бити злоупотреба када је реч о ауторским правима, приликом објављивања фотографија у штампи морају се поштовати и кодекси професионалне етике. У Србији се следе препоруке [Кодекса новинара Србије](#) које прописују ограничења у дигиталној обради фотографија. Забрањене су манипулације које мењају садржај, а дозвољене су мале интервенције у промени контраста, боје, оштрине и сл.

Да ли је фотографија аутентична или је “лажна” могу утврдити алати доступни на Интернету.

Dragana Rodić
UDRUŽENJE OSOBA SA
INVALIDITETOM

**DIGITALNA
I MEDIJSKA
PISMENOST**
MLADI SA INVALIDITETOM

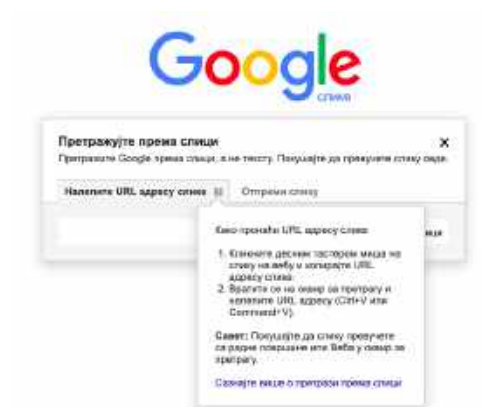

Верификација фотографија

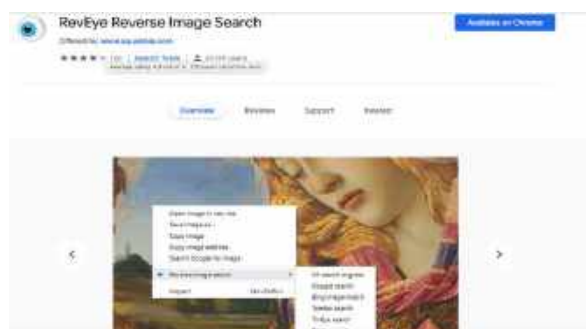
Од алата за проверу фотографија, издвајамо следеће:

Google images

Најчешћи алат за проверу фотографија, њиховог порекла и присуства на Интернету је [Google images](#). Фотографију је могуће отпремити или налепити УРЛ адресу фотографије у поље за претрагу:

Корисници претраживача Google Chrome могу инсталирати додатак [RevEye Reverse Image Search](#).

Forum mladih sa invaliditetom
Youth with disabilities forum

#EY
ЗА ТЕБЕ

За сваку фотографију на Интернету, десним кликом на њу, појавиће се могућност да претражујете базе Google search, Bing image match, Yandex search, TinEye search, Baidu search или све базе одједном, што омогућује да се открије извор, платформе на којима се фотографија појављује, контекст и визуелно сличне фотографије.

Помоћу сајта fotoforensics.com, уношењем УРЛ адресе фотографије или њеним отпремањем, могуће је открити EXIF информације, као што су техничке карактеристике фотографије, кад је настала, којим моделом фотоапарата, ко има ауторска права итд.

Dragana Rodić
UDRUŽENJE OSOBA SA
INVALIDITETOM

**DIGITALNA
I MEDIJSKA
PISMENOST**

Forum mladih sa invaliditetom
Youth with disabilities forum

#EУ
ЗА ТЕБЕ

За верификацију фотографија важно је одговорити на што више питања: да ли је фотографија оригинална, ко је снимио фотографију, где је настала, када је снимљена и због чега.

Да би фотографија испунила професионалне стандарде, потребно је поштовати неколико правила када је реч о плановима, угловима снимања и правилима композиције.

Планови снимања

План је удаљеност камере од објекта снимања. Разликујемо:

Тотал - најшире обухваћен снимани простор, пружа информацију о околини објекта који се снима:

Слика 2: <https://www.freeimages.com/photo/alone-1436477>

Dragana Rodić
UDRUŽENJE OSOBA SA
INVALIDITETOM

**DIGITALNA
I MEDIJSKA
PISMENOST**
MLADI SA INVALIDITETOM

Forum mladih sa invaliditetom
Youth with disabilities forum

#EU
ЗА ТЕБЕ

Средњи план - особа је приказана од главе до пете, на начин који је најближи начину на који доживљавамо околинду:

Слика 3: <https://www.freeimages.com/photo/skywatcher-1437636>

Амерички план – план који је често коришћен у америчким, вестерн филмовима, у којима је особа приказана до колена;

Слика 4: <https://www.freeimages.com/photo/me-by-eric-1539387>

Dragana Rodić
UDRUŽENJE OSOBA SA
INVALIDITETOM

**DIGITALNA
I MEDIJSKA
PISMENOST**
MLADIM OSOBAMA SA INVALIDITETOM

Forum mladih sa invaliditetom
Youth with disabilities forum

#ЕУ
ЗА ТЕБЕ

Близу – план који се најчешће користи за снимање презентера вести на телевизијама, у којима се особа снима до струка:

Слика 5: <https://www.freeimages.com/photo/mexican-woman-with-flowers-1253228>

Крупни план – користи се када желимо да прикажемо нечије емоције или да истакнемо његов значај:

Слика 6: <https://www.freeimages.com/photo/up-close-personal-1-1456671>

Dragana Rodić
UDRUŽENJE OSOBA SA
INVALIDITETOM

**DIGITALNA
I MEDIJSKA
PISMENOST**
MLADI SA INVALIDITETOM

Forum mladih sa invaliditetom
Youth with disabilities forum

#EU
ЗА ТЕБЕ

Детаљ - користи се за истицање детаља или емоција;

Слика 7: <https://www.freeimages.com/photo/my-eye-1431933>

Углови снимања

Угао снимање одређен је положајем камере у односу на објект снимања. Разликујемо:

Горњи ракурс – користи се када желите да умањите значај некога и истакнете његову слабост.

Слика 8: <https://www.freeimages.com/photo/solo-1057161>

Dragana Rodić
UDRUŽENJE OSOBA SA
INVALIDITETOM

**DIGITALNA
I MEDIJSKA
PISMENOST**
MLADIM OSOBAMA SA INVALIDITETOM

Forum mladih sa invaliditetom
Youth with disabilities forum

#EU
ЗА ТЕБЕ

Нормална визура – најприроднији начин виђења стварности.

Слика 9: <https://www.freeimages.com/photo/rachel-1432462>

Доњи ракурс – особа која се фотографише на овакав начин чини се супериорном.

Слика 10: <https://www.freeimages.com/photo/standing-tall-1437898>

Dragana Rodić
UDRUŽENJE OSOBA SA
INVALIDITETOM

**DIGITALNA
I MEDIJSKA
PISMENOST**
MLADIM OSOBAMA SA INVALIDITETOM

Forum mladih sa invaliditetom
Youth with disabilities forum

#EU
ЗА ТЕБЕ

Композиција фотографије

Композиција фотографије треба да буде једноставна, без сувишних објеката који одвлаче пажњу гледалаца. Најзначајније правило композиције је:

Правило трећине

Према правилу трећине, по коме је фотографија подељена са две замишљене хоризонталне и две вертикалне линије, тачке пресека су најбоља места за постављање најважнијих елемената композиције, на која желимо да усмеримо пажњу посматрача.

Слика 11: <https://www.goodfreephotos.com/sports/surfing-on-the-waves.jpg.php>

Ауторка: Марија Вујовић

Dragana Rodić
UDRUŽENJE OSOBA SA
INVALIDITETOM

**DIGITALNA
I MEDIJSKA
PISMENOST**
MLADI SA INVALIDITETOM

Forum mladih sa invaliditetom
Youth with disabilities forum

#EY
ЗА ТЕБЕ

II

ОСНОВНЕ НОВИНАРСКЕ ВЕШТИНЕ

Одлике вести

У основи сваког новинарског жанра је вест. Можемо је најједноставније разумети као саопштавање извесне новости. Међутим, истина је да постоје разноврсне дефиниције вести. Вест је “нешто што раније нисмо знали”, али и “свака благовремено објављена информација” (Куртић и ср. 2005: 13, 15).

Можемо да приметимо да су у основи наведених дефиниција “новост” и “актуелност”. Дакле, да бисмо неку информацију одредили као вест, она мора да саопштава неку новост и да се то чини благовремено, односно да буде актуелна. Да би вест, поред наведеног, била и веродостојна, требало би да потиче из познатих и проверених извора, односно да је саопштена путем веродостојних медија (били они штампани или електронски – радио и телевизија, а у новије време и онлајн медији), те да су је писали медијски професионалци – новинари.

Да би нешто било вест, поред већ наведених вредности, све вести би требало да садрже и једну или више следећих вредности:

Dragana Rodić
UDRUŽENJE OSOBA SA
INVALIDITETOM

**DIGITALNA
I MEDIJSKA
PISMENOST**
MLADI SA INVALIDITETOM

“Значај – Догађај је значајнији, па и вреднији извештавања, уколико у њему учествује више људи или уколико својим исходом утиче на животе више људи. [...]

Утицај – се односи на остварени или могући ефекат конкретног догађаја на појединачну публику. [...]

Близина – Близина се испољава и као географска (вести из комшилука су увек занимљиве) и као тематска (приче које се уклапају у актуелне теме које преокупирају конкретну публику изазивају већи интерес). [...]

Неуобичајеност – ‘Нећеш веровати шта сам данас чуо прочитао’. Неуобичајени људи, места или ствари... [...]

Истакнутост – Магазин Пеопле је поставио тезу да људи воле читати о познатим људима, звездама... [...]

Конфликт – Сукоб, динамика, драматика, притвречности – то су својства која један догађај или једну ситуацију по правилу директно уводе у свет вести. [...]

Хумор – Смешне сцене се догађају и у оквирима најозбиљнијих догађаја” (Куртић и ср. 2005: 34 – 43).

Како написати вест?

Основно правило писања вести изражава се формулом 5W (W се односи на прво слово упитних речи на енглеском језику). Ова формула односи се на пет основних питања, на која новинар мора да да одговоре:

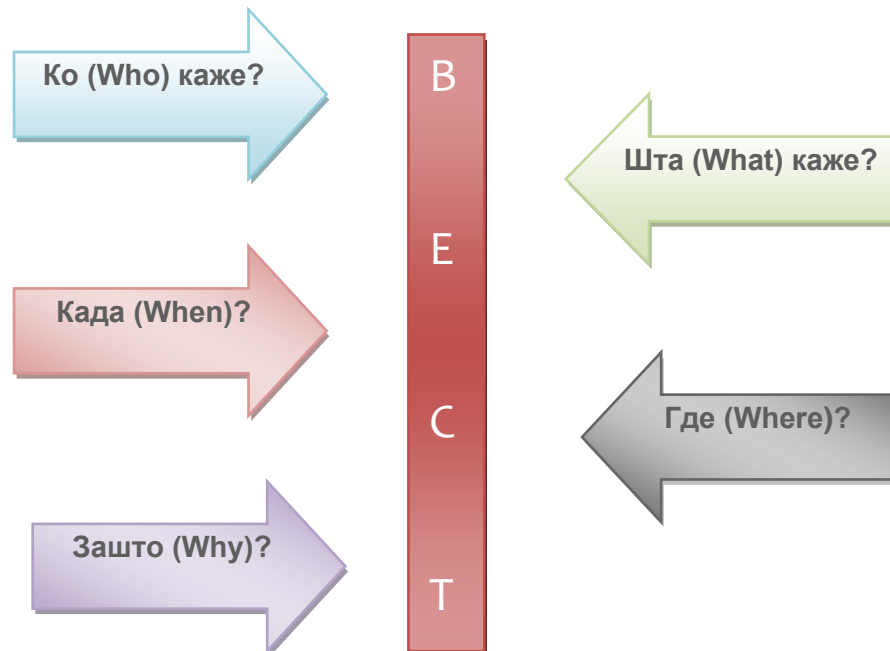

Forum mladih sa invaliditetom
Youth with disabilities forum

#EY
ЗА ТЕБЕ

Одговором на ових пет питања дајете основне информације о неком догађају.

На пример:

“(Ко?) Пројекција филма ‘Званична тајна’ (Где?) на овогодишњем ФЕСТ-у, (Када?) заказана за сутра у 16.30 часова (Шта?) отказана је (Зашто?) из техничких разлога. саопштили су организатори” (објавиле новине *Данас*, 4. марта, 2020).

Одговори на основна питања могу бити изражена у једној реченици, међутим, често је боље да се одговори дају у две, три реченице, како би се избегла сложеност и конфузна конструкција реченице. Првих неколико реченица, у којима се одговора на 5W, називамо лидом (*lead*). Лид је најважнији део вести и има

Dragana Rodić
UDRUŽENJE OSOBA SA
INVALIDITETOM

**DIGITALNA
I MEDIJSKA
PISMENOST**
MLADI SA INVALIDITETOM

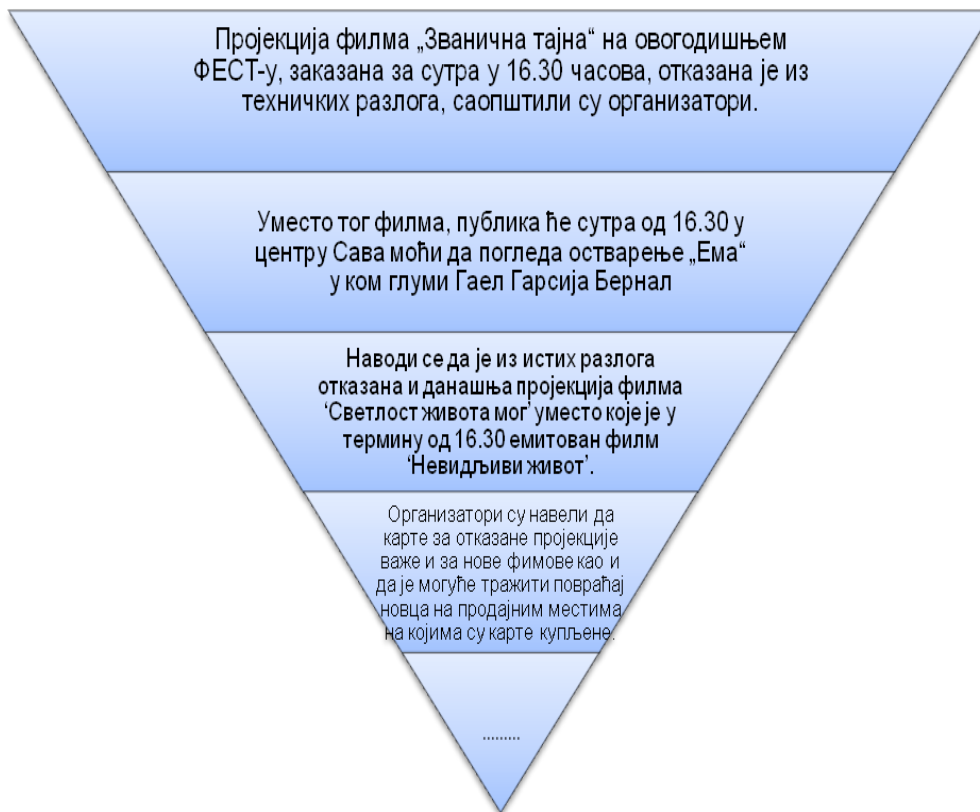
Forum mladih sa invaliditetom
Youth with disabilities forum

#EУ
ЗА ТЕБЕ

функцију увода у причу. Због тога мора да буде информативан, једноставан, прецизан и размуљив. Након лида, чињенице у вести се ређају по значају, од битнијих ка мање битним. Такву организацију вести називамо **обрнутом пирамидом**.

На претходном примеру:

Dragana Rodić
UDRUŽENJE OSOBA SA
INVALIDITETOM

**DIGITALNA
I MEDIJSKA
PISMENOST**

Forum mladih sa invaliditetom
Youth with disabilities forum

#EУ
ЗА ТЕБЕ

Препоруке:

Пишите концизно, прецизно и јасно.

Избегавајте сложене реченице.

Пишите у активу, избегавајте пасив.

Избегавајте претерано коришћење придева и прилога.

Референце: Најил Куртић и сарадници (2005). Како писати за медије. Медиа план институт, Сарајево.

Ауторка: Марта Митровић

Dragana Rodić
UDRUŽENJE OSOBA SA
INVALIDITETOM

**DIGITALNA
I MEDIJSKA
PISMENOST**
MLADI SA INVALIDITETOM

Forum mladih sa invaliditetom
Youth with disabilities forum

#ЕУ
ЗА ТЕБЕ

Припрема за јавни наступ

Свако је, макар једном, био у прилици да говори јавно – било пред публиком, било пред камером. Овакве ситуације су за велики број људи изузетно стресне, посебно за оне који немају много искуства у јавном наступу. Први корак да се преброди тај страх јесте **припрема**.

Свако ко вас гледа и слуша током јавног излагања, утисак формира на основу четири елемента:

- ❖ садржај говора
- ❖ организација говора (на који начин се користе језик и стил – да ли је говор довољно разумљив?)
- ❖ аудитивни елементи
- ❖ визуални елементи

Илустрација: unsplash photos

Упамтите - Само говорник који носи и показује ентузијазам у односу на оно што говори може очекивати успех код публике!

Dragana Rodić
UDRUŽENJE OSOBA SA
INVALIDITETOM

**DIGITALNA
I MEDIJSKA
PISMENOST**
MLADI SA INVALIDITETOM

Forum mladih sa invaliditetom
Youth with disabilities forum

#EУ
ЗА ТЕБЕ

Савети за држање јавног наступа

Литература за припрему јавног наступа је практично неограничена, а овде ћемо издвојити неколико аспеката о којима је потребно водити рачуна приликом припреме за јавни наступ:

- ✓ не имитирати друге
- ✓ наступити самоуверено
- ✓ избегавајте уздахе без смисла
- ✓ водите рачуна о одговарајућој говорничкој пози
- ✓ не заборавите на гестикулацију (без сувишних и упадљив покрета – говор тела треба да прати ваш говор)
- ✓ немојте се врпољити (ствара утисак да сте неозбиљни и непоуздани)
- ✓ створите утисак да уживате у томе што говорите
- ✓ сакривајте и не наглашавајте своје грешке у говору (ваш говор знате само ви – нико не зна да сте погрешили)
- ✓ говорите довољно гласно (нема потребе за викањем, али водите рачуна да неко јасно треба да чује шта имате да кажете)
- ✓ говорите довољно јасно (будите сигурни да се чује сваки глас – одлична вежба за артикулацију су брзалице које је потребно изговарати више пута узастопно)

Dragana Rodić
UDRUŽENJE OSOBA SA
INVALIDITETOM

**DIGITALNA
I MEDIJSKA
PISMENOST**
MLADI SA INVALIDITETOM

Forum mladih sa invaliditetom
Youth with disabilities forum

#ЕУ
ЗА ТЕБЕ

- ✓ Сваки добар говорник помало је и глумац, али то не значи да је потребно глуматати и претеривати.

Публика најбоље прихвата јавни наступ који комбинује: емоционалност, спонтаност, непосредност и примерено комбиновање гласа и геста у шта спада: *наглашавање речи* (најгори је досадан, монотон говор) и *коришћење пауза* (не морате све рећи у једном даху – слободно застаните, дођите до ваздуха, средите мисли, појачајте напетост и интересовање за оно што имате да кажете следеће).

Илустрација: Unsplash photos

Који су примерени гестови?

Покрети руком, прстима, главом, телом, као и мимика – израз и покрети лица, треба да допуне речи, да заједно са њима тумаче мисли и осећања говорника. Савремени уџбеници који се баве беседништвом не пружају прецизна упутства о томе како би гестови требало да изгледају. То је остављено појединцима који би требало да изврше процену на основу околности и тип говора. Важно је да се гестовима не сме скретати пажња публике са поруке на сам гест, већ природан и спонтан гест треба да разјасни и ојача мисао која се саопштава. Гест има смисла само уколико је илустративан и прати ток мисли. Вишак гестикулације може навести на закључак да је говорник несигуран и да нема довољно знања о ономе што говори.

Dragana Rodić
UDRUŽENJE OSOBA SA
INVALIDITETOM

**DIGITALNA
I MEDIJSKA
PISMENOST**
MLADI SA INVALIDITETOM

Forum mladih sa invaliditetom
Youth with disabilities forum

#ЕУ
ЗА ТЕБЕ

Осмех је важан елемент којим се придобијају слушаоци. Ко воли намргођеног говорника? Ипак, сувишно и безразложно смејање говорника (поготово сопственим шалама) може имати нежељен ефекат.

Мимика (израз лица) важно је оруђе којим говорник изражава или поткрепљује своју мисао. Изразом лица може се исказати радост, гнев, туга, сумња, страх, благод, оштрина, мржња, задовољство, чуђење. Ови изрази смењују се на лицу говорника у складу са његовим емоцијама и, по правилу, није их потребно учити. Контрола и способност самопосматрања није на одмет.

Ако има осећање мере, сваки говорник ће наћи праве гестове и изразе лица који ће, у складу са његовом природом, на одговарајући начин пропратити његове речи.

Шта са тремом?

Трема је неугодни реторички феномен. Предупређује се темељним припремањем говорника за наступ. Одлична припрема је пола пута за елиминисање треме. Што сте сигурнији у садржај, то боље.

Неке практичне радње које се препоручују:

- **Симулирајте испред огледала околности у којима ћете говорити док не budete потпуно задовољни собом.**
- **Замолите пријатеље или породицу да буду имагинарна публика пред којима ћете вежбати.**

Dragana Rodić
UDRUŽENJE OSOBA SA
INVALIDITETOM

**DIGITALNA
I MEDIJSKA
PISMENOST**
MLADI SA INVALIDITETOM

Forum mladih sa invaliditetom
Youth with disabilities forum

**#EУ
ЗА ТЕБЕ**

- **Током говора усмерити пажњу на неког добродушног слушаоца и визуелно га фиксирати, све док трема не нестане.**
- **Пре јавног наступа треба радити послове који одмарају. Шетње и релаксација су добродошли.**
- **Стигните на време и осмотрите простор у коме ћете говорити, како бисте га што боље упознали и на тај начин умањили трему.**
- **Уколико трема на самом почетку блокира, застаните, удахните дубоко, средите мисли и самоуверено наставите.**
- **Имајте на уму да се велики део материјала за медије (изјаве, интервјуи, гостовања) снима унапред, па није страшно ако погрешите.**
- **Умерена трема је користан пратилац говора. Такозвана „позитивна трема“ тера вас да будете бољи и да имате одговорност за јавно изговорену реч.**

Аутор: Душан Алексић

Dragana Rodić
UDRUŽENJE OSOBA SA
INVALIDITETOM

**DIGITALNA
I MEDIJSKA
PISMENOST**
MLADI SA INVALIDITETOM

Forum mladih sa invaliditetom
Youth with disabilities forum

#EУ
ЗА ТЕБЕ

Употреба мобилног телефона за извештавање – практичне смернице и упутства за рад на терену + корисне апликације за монтажу

Мобилно новинарство можемо да дефинишемо као облик медијског извештавања у оквиру којег се за снимање аудио и видео материјала и каснију монтажу користе савремени мобилни телефони (паметни телефон – *smart phone*). Данашњи мобилни

Илустрација: Unsplash
photos

телефони су заправо мултимедијални уређаји који омогућавају готове све операције које су неопходне за креирање видео прилога, било да се ради о

професионалном извештавању за потребе медијских кућа или за потребе грађанског новинарства, где заправо грађани преузимају улогу новинара, креирају видео садржај и посредством својих блогова или профила на друштвеним мрежама их потом пласирају у јавност, а наш фокус је управо на другој опцији.

Мобилни телефони, чак и они из средњег ценовног ранга, нуде низ предности када је реч о креирању видео прича у односу на преносиве камере и фотопарате:

Dragana Rodić
UDRUŽENJE OSOBA SA
INVALIDITETOM

**DIGITALNA
I MEDIJSKA
PISMENOST**
MLADIM SA INVALIDITETOM

Forum mladih sa invaliditetom
Youth with disabilities forum

#EУ
ЗА ТЕБЕ

- **Малих су димензија и лако преносиви.**
- **Савремене камере и микрофони који су уграђени у мобилне уређаје нуде одличан квалитет слике и звука.**
- **У понуди је низ бесплатних апликација за монтажу видео и аудио садржаја које и почетници могу да савладају без великих потешкоћа.**

За савремене мобилне телефоне заиста се може рећи да су џепни медијски студио, а у редовима који су пред нама понудићемо вам корисне савете како да тај студио користите на најбољи начин.³

³ Извор: Mobile Journalism Manual. Link: <http://www.mojo-manual.org/benefits-of-mobile-journalism/> (Посећено, 6. 3. 2020. године)

Dragana Rodić
UDRUŽENJE OSOBA SA
INVALIDITETOM

**DIGITALNA
I MEDIJSKA
PISMENOST**
MLADI SA INVALIDITETOM

Forum mladih sa invaliditetom
Youth with disabilities forum

#EУ
ЗА ТЕБЕ

Припрема за снимање

Дефинисање теме

Креирање добре приче креће много пре снимања на терену. Пре свега неопходно је да јасно дефинишете тему о којој ћете извештавати. У припреми теме од помоћи вам могу бити различити извори као што су лични контакти, литература, закони, интернет извори, друштвене мреже, претходно извештавње медија о тој теми и сл. Важно је да размишљате и о визуелном сегменту, јер се ваша прича базира на слици. Размишљајте које би слике оставиле највећи утисак на гледаоце.

Илустрација: Unsplash photos

Након што се упознате са темом било би добро да креирате кратак нацрт ваше приче, односно да јасно дефинишете сегменте као што су:

- **локације снимања**
- **неопходни кадрови и ракурси снимања**
- **питања за саговорнике**

Dragana Rodić
UDRUŽENJE OSOBA SA
INVALIDITETOM

**DIGITALNA
I MEDIJSKA
PISMENOST**
MLADI SA INVALIDITETOM

Forum mladih sa invaliditetom
Youth with disabilities forum

#EУ
ЗА ТЕБЕ

Припрема за снимање и рад на терену

Пре него што кренете на снимања важно је да:

- напуните батерију на мобилном телефону. Уколико је имате, на снимање понесите и екстерну батерију.
- ослободите простор у меморији телефона или на меморијској картици
- проверите временску прогнозу пре снимања (лоши временски услови захтевају снимање у затвореном простору, што знатно може да утиче на квалитет снимљеног материјала – лошије осветљење, сужен простор и сл.)
- Уколико сте у прилици унапред обиђите локацију и у нацрт унесете најбоље позиције за снимање материјала.

На самој локацији:

- Проверите да ли звукови из окружења као што је саобраћај, рад грађевинских машина, гласна музика, превелики број људи и сл. могу лоше да утичу на квалитет материјала који ћете снимати.
- Користите статив (трипод) за стабилне кадрове. У случају да немате статив од помоћи вам може бити и обичан селфи штап, али и постављање или ослањање телефона

Dragana Rodić
UDRUŽENJE OSOBA SA
INVALIDITETOM

**DIGITALNA
I MEDIJSKA
PISMENOST**
MLADI SA INVALIDITETOM

Forum mladih sa invaliditetom
Youth with disabilities forum

#EУ
ЗА ТЕБЕ

на неку равну површину са које можете да снимате статичне кадрове (парковски мобилијар, стубови оgrade и сл.)

- Приликом снимања изјаве проверите позадину саговорника. Одређени знакови, текст, графити и сличне ствари могу ометати фокус гледаоца.
- Проверите да ли је све технички исправно. Пре снимања саме изјаве, укључите опцију снимања и замолите саговорника да на пример изговори своје име, презиме и функцију, на тај начин можете да проверите да ли је уређај исправан.
- Укључите „Режим рада у авиону“ приликом снимања на терену. Долазни позиви и нотификације могу да прекину снимање.
- Приликом снимања телефон увек држите у хоризонталном положају (16:9). Снимци креирани приликом држања телефона у усправном положају нису практични за монтажу.

Монтажа снимљеног садржаја

Када је реч о монтажи садржаја који сте снимили на терену, данас постоји мноштво телефонских апликација које омогућавају едитовање видео материјала. У одабиру одговарајуће апликације треба се водити једноставношћу њене употребе и доступним туторијалима који ће вам олакшати

Dragana Rodić
UDRUŽENJE OSOBA SA
INVALIDITETOM

**DIGITALNA
I MEDIJSKA
PISMENOST**
MLADI SA INVALIDITETOM

Forum mladih sa invaliditetom
Youth with disabilities forum

#EU
ЗА ТЕБЕ

употребу. Према овим критеријумима, за потребе извештавања посредством друштвених мрежа или блога односно грађанског новинарства издвајамо две апликације:

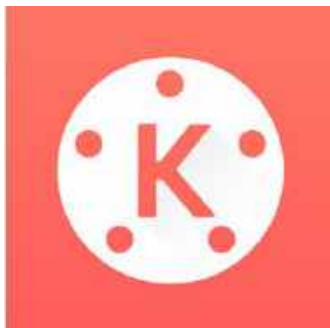
- 1) **Quick (Квик)** – Представља једноставан алат за монтажу видео материјала. Развијена је од стране компаније „Гоу про“ (Go Pro), иначе специјализоване за производњу

врхунских уређаја за снимање видео записа. Омогућава ефикасно едитовање садржаја и уз то нуди могућност уноса текста, музичких садржаја као и низ транзиционих ефеката који

се могу убацити између кадрова. На друштвеној мрежи Јутјуб [постоји много туторијала](#) који вам могу бити од помоћи у коришћењу ове апликације, а на сајту компаније „Гоу про“ налази се и детаљно [упутство за коришћење](#) на енглеском језику. Апликација је доступна за андроид (Google Play Store) и иос (ios) уређаје.

- 2) **KineMaster (Кине Мастер)** – ова апликација је такође доступна и корисницима који имају телефоне засноване на

андроид платформи (Google Play Store), и онима који користе иос (ios) уређаје. Апликација омогућава низ операција корисних за видео монтажу, као што је

Dragana Rodić
UDRUŽENJE OSOBA SA
INVALIDITETOM

**DIGITALNA
I MEDIJSKA
PISMENOST**

Forum mladih sa invaliditetom
Youth with disabilities forum

**#EU
ЗА ТЕБЕ**

имплематација текста, графика, музике и сл. Одликује је једноставан кориснички интерфејс и команде. Као и случају претходне апликације на Јутјубу постоји низ [туторијала](#) у којима се нуди детаљно „корак по корак“ упутство за коришћење.

Аутор: Невен Обрадовић

Dragana Rodić
UDRUŽENJE OSOBA SA
INVALIDITETOM

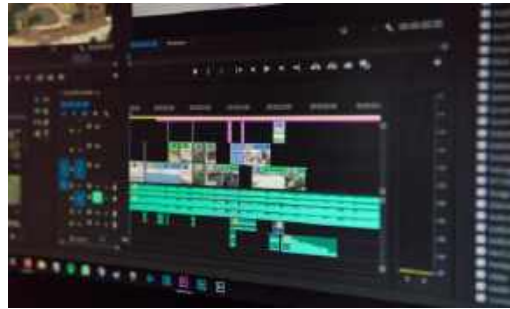

**DIGITALNA
I MEDIJSKA
PISMENOST**
MLADI SA INVALIDITETOM

Монтажа

Наведена правила о плановима и угловима снимања фотографија важе и за видео записе.

Илустрација: Unsplash photos

Осим њих, за монтажу је важно поштовати и следеће препоруке:

- ❖ Пре почетка монтаже треба погледати целокупан снимљен материјал;
- ❖ Користити природни, амбијентални звук, који на почетку видео приче треба постепено појачавати и оставити без гласа наратора, а на крају постепено смањити;
- ❖ Не сећи кадрове током покрета камере, почети и завршити статичним кадровима;
- ❖ Користити што више статичних кадрова, који треба да трају најмање три секунде;
- ❖ Видео причу је најбоље почети планом тотал, како би нас увео у причу, а остале кадрове ређати логично, у складу са током приче;
- ❖ Користити често кадрове у којима су људи у акцији, избегавати кадрове са састанака;

Forum mladih sa invaliditetom
Youth with disabilities forum

#EУ
ЗА ТЕБЕ

- ❖ Анкету монтирати тако да саговорници у низу наизменично мењају линију погледа;
- ❖ Изјаву смимити тако да саговорник говори око двадесет секунди, из угла кадра и не гледа директно у камеру.

Од алата за монтажу видео материјала издвајамо: Adobe Premiere Pro, Apple Final Cut Pro, Vegas Pro, Pinnacle Studio, Camtasia, Lightworks, Filmora Video Editor, Blender, KineMaster...

Ауторка: Марија Вујовић

Dragana Rodić
UDRUŽENJE OSOBA SA
INVALIDITETOM

**DIGITALNA
I MEDIJSKA
PISMENOST**
MLADIM OSOBAMA SA INVALIDITETOM

III

МЕДИЈСКА РЕПРЕЗЕНТАЦИЈА ОСОБА СА ИНВАЛИДИТЕТОМ

Став испитаника

У склопу радионица „Медијски писмени – грађански активни“ полазници су попунили упитник, којим су испитане њихове навике у праћењу медијског садржаја, али и ставови о медијској репрезентацији особа са инвалидитетом/хендикепом. Упитник је попунило укупно 15 испитаника, девет мушких и шест женских, старости од 15 до 23 године. Највећи број испитаника прати медије свакодневно (Графикон 1), док већина прати онлајн медије (Графикон 2).

Графикон 1

Графикон 2

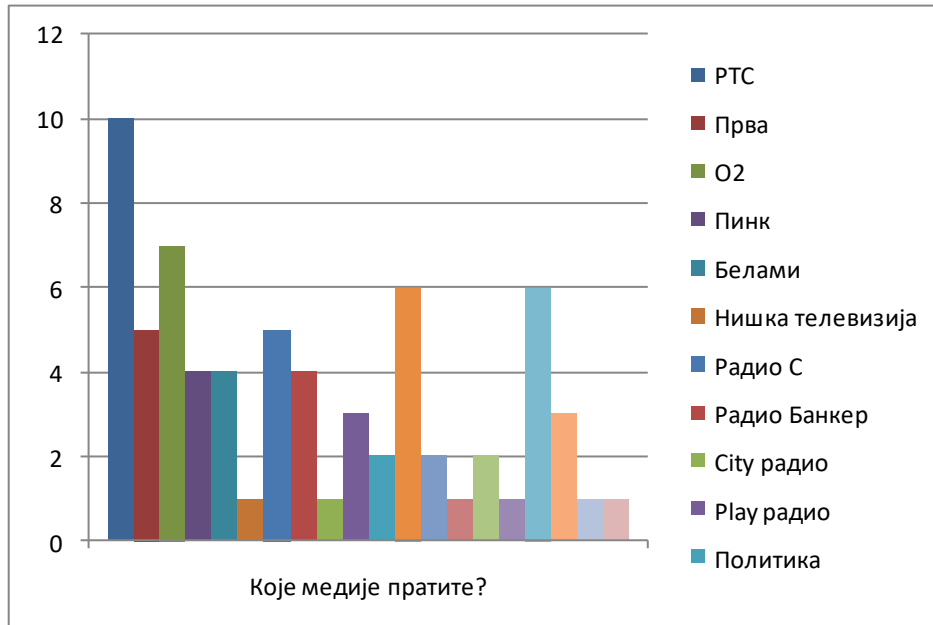

Forum mladih sa invaliditetom
Youth with disabilities forum

#ЕУ
ЗА ТЕБЕ

Медији које испитаници највише прате јесу РТС, затим Блиц и Јужне вести (Графикон 3).

Графикон 3

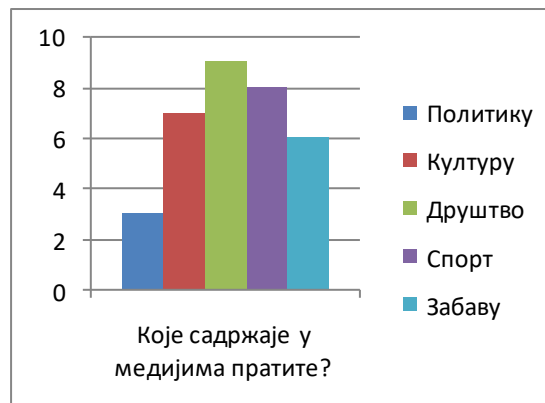
Dragana Rodić
UDRUŽENJE OSOBA SA
INVALIDITETOM

**DIGITALNA
I MEDIJSKA
PISMENOST**

Испитаници готово подједнако прате све рубрике у медијима, изузев рубрике Политика коју прати изразито мали број испитаника (Графикон 4).

Графикон 4

На питање „**Колико сте задовољни простором који особе са инвалидитетом/хендикепом добијају у медијима?**“ три испитаника је одговорило да је тај простор задовољавајући, док 12 сматра да тај простор није довољан.

Са друге стране, свега двоје испитаника сматра да је начин на који су особе са инвалидитетом/хендикепом представљене у медијима задовољавајући, док 13 није задовољно начином на који медији извештавају о особама са инвалидитетом/хендикепом.

Кроз питања отвореног типа испитаницима је пружена прилика да искажу свој став о томе шта им смета при извештавању медија о особама са инвалидитетом/хендикепом,

Forum mladih sa invaliditetom
Youth with disabilities forum

#EУ
ЗА ТЕБЕ

као и да дају препоруку како би требало извештавати о особама са инвалидитетом/хендикепом.

Испитаници су готово сагласни у томе да је особама са инвалидитетом/хендикепом потребно посветити више простора у медијима, стога им највише смета **маргинализација** особа са инвалидитетом/хендикепом. Већини смета начин на који се о њима извештава, јер примећују дозу „**исмевања**“, „**подругљивости**“ или чак „**понижавања њихових способности**“ у медијским текстовима и прилозима. „**Недостатак поштовања**“, такође је често навођен одговор, као и „**сажаљив тон**“, који особе са инвалидитетом/хендикепом још више стигматизује у јавном простору.

Када је реч о препорукама како би требало извештавати о особама са инвалидитетом/хендикепом, испитаници наводе да би „**требало извештавати као и о свим осталим особама**“, дакле, **без дискриминације** и „**са више поштовања**“. Такође, „**медији би требало да указују на проблеме са којима се суочавају**“, и потребно је истицати да „**особе са инвалидитетом имају исте потребе и осећања као и сви остали људи, требало би да се третирају једнако**“.

Медијска репрезентација особа са инвалидитетом/хендикепом

У периоду од 20. до 26. јануара 2020. године, спроведена је квантитативно-квалитативна анализа садржаја девет медија: онлајн издања пет новина: Политика, Данас, Блиц, Вечерње

Dragana Rodić
UDRUŽENJE OSOBA SA
INVALIDITETOM

**DIGITALNA
I MEDIJSKA
PISMENOST**
MLADI SA INVALIDITETOM

Forum mladih sa invaliditetom
Youth with disabilities forum

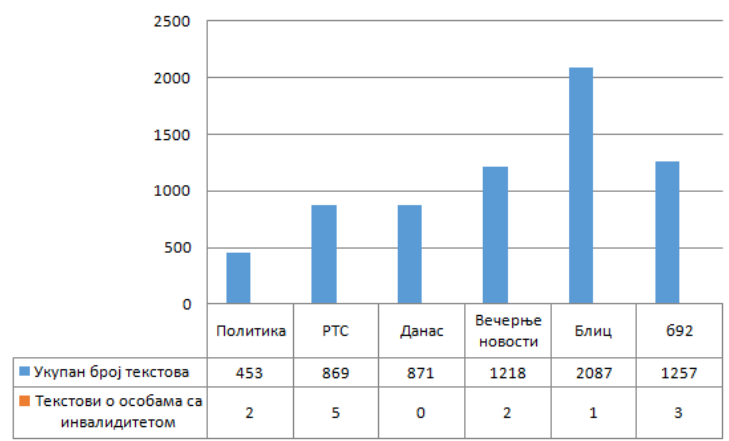
#EУ
ЗА ТЕБЕ

новости и Курир, сајта јавног сервиса – РТС, једног националног онлајн медија - б92 и два локална онлајн медија: Јужне вести и Нишке вести.

Циљ истраживања био је утврдити колики је медијски простор посвећен особама са инвалидитетом/хендикепом, као и на који начин се о њима извештава, односно да се евалуира медијска репрезентација особа са инвалидитетом/хендикепом.

Резултати анализе показали су да се од укупног броја текстова - 8225, који су објављени у седмодневном периоду анализе, свега 20, односно 0,24%, тицало особа са инвалидитетом/хендикепом.

У Графиконима 5. и 6. приказан је однос укупног броја текстова и броја текстова о особама са инвалидитетом/хендикепом за сваки анализирани медиј.

Графикон 5

Dragana Rodić
UDRUŽENJE OSOBA SA
INVALIDITETOM

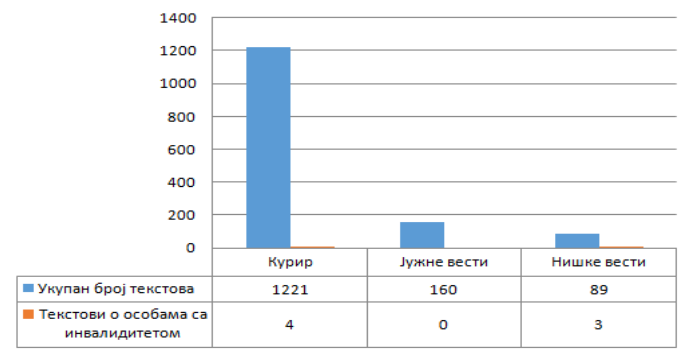
**DIGITALNA
I MEDIJSKA
PISMENOST**
MLADI SA INVALIDITETOM

Forum mladih sa invaliditetom
Youth with disabilities forum

#EУ
ЗА ТЕБЕ

Графикон 6

Према наведеним резултатим једино су Нишке вести имале проценат већи од један (3,37%), док у осталим анализираним медијима заступљеност текстова о особама са инвалидитетом/хендикепом процентуално није прелазила 0,6 %:

РТС - 0,58%
Политика - 0,44%
Курир – 0,33%
Б92– 0,24%
Вечерње новости– 0,16%
Блиц– 0,05%
Данас - 0%
Јужне вести - 0%

Овакви резултати показују да су особе са инвалидитетом маргинализоване у медијском простору.

Од 20 текстова, у којима је било речи о особама са инвалидитетом/хендикепом, 11 је окарактерисано као дужи текст (преко шест пасуса), пет као текст средње дужине (од три до пет пасуса), три текста била су кратка (до два пасуса) и један је био у форми видеа.

Када је реч о жанровској разноврсности, било је седам вести, шест извештаја, четири репортаже и три хибрида. Највећи

Dragana Rodić
UDRUŽENJE OSOBA SA
INVALIDITETOM

**DIGITALNA
I MEDIJSKA
PISMENOST**
MLADI SA INVALIDITETOM

Forum mladih sa invaliditetom
Youth with disabilities forum

#EУ
ЗА ТЕБЕ

број текстова објављен је у рубрици „Друштво“ (9), затим „Хроника“ (3) и „Спорт“ (2), осталих пет било је у нестандартним рубрикама: „Мозаик“, „Магазин“ и слично.

Квалитативна анализа подразумевала је класификацију текстова на оне са позитивном, негативном или неутралном конотацијом⁴. У посматраном периоду извештавање о особама са инвалидитетом/хендикепом чешће је било негативно, него позитивно. О особама са инвалидитетом/хендикепом писало се као о особама које су терет породици или друштву, као опаснима по друге или су били објекти промоције политичких активности. Најдоминантнији начин негативног извештавање је оно у којем доминира сажаљење према особама са инвалидитетом/хендикепом (Графикон 7).

Негативно	Позитивно
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Сажаљење – 3 ➤ Сопствени непријатељ – 1 ➤ Терет породици и друштву – 1 ➤ Неспособност за учешће у друштву – 1 ➤ Информације о болести – 2 ➤ Опасност по друге – 2 ➤ Објект промоције политичких активности – 1 ➤ Позив за помоћ – 1 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Успех у образовању – 1 ➤ Успех у спорту – 3 ➤ Афирмативна најава – 1 ➤ Помоћ особама са инвалидитетом – 2 ➤ Хероји рата – 1
Укупно: 12	Укупно: 8

Графикон 7

⁴ Класификација текстова спроведена је делимично по угледу на категоризацију ауторке Ружичић-Новковић, коју је применила у раду „Представљање особа са инвалидитетом у медијском дискурсу Србије“ (2014).

Dragana Rodić
UDRUŽENJE OSOBA SA
INVALIDITETOM

**DIGITALNA
I MEDIJSKA
PISMENOST**

Forum mladih sa invaliditetom
Youth with disabilities forum

#EУ
ЗА ТЕБЕ

Kako je opaka bolest "POJELA" ČOVEKA: Ove dve Uroševe slike najbolje pokazuju svu surovost MS, stiže li lek u Srbiju uskoro?

Исечак са сајта Блица, на којем су илустровани наслов и фотографија особе са инвалидитетом/хендикепом о којој се говори у тексту.

У тексту објављеном 20. јануара 2020. године, у Блицу, са насловом *Како је опака болест "појела" човека: Ове две Урошеве слике најбоље показују сву суровост МС, стиже ли лек у Србију ускоро?* истиче се тежак положај оболелих од мултипла склерозе (МС) и лоши услови медицинског лечења.

Исечак са сајта Курира, на којем су илустровани наслов и фотографија особе са инвалидитетом/хендикепом запослене у штампарском предузећу.

Кроз сажаљење се говори о особама са инвалидитетом/хендикепом и у тексту *Најстарије штампарско предузеће пред стечајем: Чак 27 особа са инвалидитетом остаће на улици*, који је објављен 21. јануара 2020.

године, у Куриру. Истиче се да особе са инвалидитетом/хендикепом, махом глувонеме и глуве, месецима не примају плату, а прети им и одлазак фирме за који раде у стечај.

Када је реч о позитивном извештавању, у највећем броју текстове истиче се успех у спорту особе са инвалидитетом/хендикепом.

Dragana Rodić
UDRUŽENJE OSOBA SA
INVALIDITETOM

**DIGITALNA
I MEDIJSKA
PISMENOST**

Forum mladih sa invaliditetom
Youth with disabilities forum

#EУ
ЗА ТЕБЕ

Исечак са сајта Нишке вести, на којем су илустровани наслов текста и фотографија Бобана Станковића, корисника колица и кошаркаша ККК „Наис“.

У тексту објављеном 26. јануара 2020. године, са насловом Велико појачање за ККК Наис, на интернет порталу Нишке вести, истичу се врхунски кошаркашки квалитети Бобана Станковића, корисника колица. Текст најављује његову једнонедељну сарадњу са ККК Наис из Ниша.

Нишки онлајн портал Нишке вести неретко објављује текстове о особама са инвалидитетом/хендикепом. Током посматране недеље, објављен је и текст са насловом Нишлија Јурица Станковић тренер параолимпијске репрезентације Кине у сноуборду, 25. јануара 2020. године.

Основни закључци анализе:

- ❖ Особе са инвалидитетом/хендикепом су пасивизоване у онлајн медијима.
- ❖ И када се о њима извештава то се чини на превасходно негативан начин.

Препоруке:

- Укључити особе са инвалидитетом/хендикепом у јавни простор посредством медија.
- Приликом извештавања које укључује особе са инвалидитетом/хендикепом, према њима се односити без дискриминације.

Dragana Rodić
UDRUŽENJE OSOBA SA
INVALIDITETOM

**DIGITALNA
I MEDIJSKA
PISMENOST**
MLADI SA INVALIDITETOM